

IMPACTUL NATO ASUPRA ORDINII MONDIALE

NATO IMPACT UPON WORLD ORDER

Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU*
General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU**

Abstract: *Marile conflagrații mondiale au fost urmate de încercări de impunere a unui drept internațional general acceptabil, menit să asigure o ordine mondială de drept, astfel încât orice stat, indiferent de dimensiuni și putere economică, să-și poată proteja interesele de stat făcând apel la dreptul internațional. Lumea de după Război Rece se caracterizează prin două tendințe ce induc sentimente de îngrijorare în mediul social de pretutindeni: creșterea gradului de insecuritate și ineficacitatea sistemului de drept internațional. Creșterea gradului de insecuritate ține de libertatea ce și-o asumă unele state de a folosi forța militară în impunerea intereselor proprii, iar ineficacitatea sistemului de drept internațional ține de maniera sfidătoare în care țările responsabile de funcționarea acestui sistem utilizează dreptul de veto. Ordinea mondială tinde să se transforme în dezordine mondială, o stare ce se aseamănă cu situația de dinaintea celei de-a doua conflagrații mondiale. De data aceasta, alianțe tradiționale sunt pe cale de a se destrăma, iar altele sunt pe cale de a se înfiripa, așa cum este aceea dintre SUA și China pe baza conceptului „New Relation between the Great Powers” și a celor denumit „Harmonious International Society”. Trăim totuși o perioadă tulbură, în care unele state vorbesc despre dominație, interese globale și despre o ordine mondială lipsită de instrumentele dreptului internațional, dar dominată de dreptul forței. La rândul său NATO, prin amplificarea zgomotului politic decizional, prin anunțurile de desființare și reconfigurare, prin ignorarea multor principii ale constituirii și funcționării sale, devine parte a vulnerabilității ordinii mondiale.*

Cuvinte cheie: *ordine, dezordine, drept internațional, societate, națiune, țară, interes național, organizație, pericol, pace, război.*

Abstract: *The great world conflagrations were followed by attempts of imposing an international law generally acceptable, meant to ensure a lawful world order so as any state, irrespective of its dimensions and economic power, may protect its state interests by resorting to international law. The worlds post –Cold War is characterized by two*

* Prof. univ. dr., membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, email: esiteanu@yahoo.com

** Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din Romania, email: mirceaudrescu@yahoo.com

tendencies stirring awe in the social environment everywhere: increasing the degree of insecurity and the inefficacy of international law system. Increasing the level of insecurity has to do with the liberty taken by some states to use military force for imposing own interests, while the inefficacy of international law system has to do with the spiteful manner in which countries responsible for the functioning of this system use their veto right. World order tends to turn into world disorder, a state very much alike the situation before World War II. This time, traditional alliances are about to unravel and others are about to be created, such as the China – USA Relation based on the Concept of „New Relation between the Great Powers” and the Concept of „Harmonious International Society”, these are troubled times in which some states talk about domination, global interests and a world order lacking the instruments of international law, but dominated by the law of force. In its turn, NATO, by amplifying the decisional political noise, through announcements of annulment and reconfiguration, through ignoring a lot of principles of its constituting and functioning, becomes part of the vulnerability of world order.

Keywords: order, disorder, international law, society, nation, country, national interest, organization, danger, peace, war.

Introducere. Ordinea mondială, recunoscută până acum câțiva ani, a fost posibilă din momentul în care principalele state ale lumii au depus eforturi să găsească soluții general acceptabile la interesele lor de politică externă. Așa s-a consolidat dreptul internațional, având ca fundament de referință Carta Națiunilor, Consiliul de Securitate și ONU. Dreptul internațional a generat o ordine internațională care a exprimat o stare a relațiilor interstatale ce se desfășurau în strictă corespondență cu prescripțiile dreptului.

Orice stat, indiferent de dimensiuni și putere economică, a avut interese proprii pe care și le-a protejat în baza dreptului internațional, a principiilor acestuia aplicate la relațiile internaționale. În ultima sută de ani, putem afirma că ordinea mondială a cunoscut trei importante etape de existență: cea a Societății Națiunilor, cea a războiului rece și ONU și cea a post-războiului rece și discreditării organismelor de drept internațional, NATO având un rol important în ultimele două etape istorice. Dacă la început NATO a vegheat la securitatea colectivă a statelor membre, deja acum este perceput ca un instrument de susținere a intereselor majore ale SUA în competiția mondială.

Ordinea Societății Națiunilor. Consecințele primei conflagrații mondiale au generat acțiuni în sensul găsirii de soluții pentru evitarea ororilor de neimaginat ale războiului dintre țări. O anumită logică politică, susținută de evidente principii morale, a generat apariția unei organizații de vocație universală, Societatea Națiunilor. Aceasta s-a concentrat pe un sistem de securitate colectivă în cadrul căruia lezarea securității unuia dintre membrii societății putea fi considerat un act de război împotriva tuturor. Ca atare, Societatea Națiunilor, într-un mod idealist,

acționa în direcția acordării de prioritate puterii dreptului în raport cu dreptul puterii.

Principala problemă asupra căreia s-a concentrat a constat în eliminarea războiului din relațiile dintre state, războiul fiind considerat un mijloc ilicit de rezolvare a diferendelor internaționale și de realizare a intereselor naționale ale statelor. Această concepție a căpătat contur în 1928, prin semnarea Pactului Briand-Kellogg, care scotea în afara legii războiul între statele semnatare. Numai că Societatea Națiunilor nu a avut suportul politic al țărilor principale ale lumii. SUA au boicotat de la început existența Societății Națiunilor, deși inițial a susținut înființarea ei. Germania, stat membru din 1926, a părăsit organizația în 1933. La fel a procedat și Japonia.

În anul 1937 s-a retras Italia, iar URSS a făcut gesturi similare în 1939. Deoarece statele care au rămas în organizație nu aveau relevanță politică pe plan internațional, această organizație de vocație internațională a devenit în fapt un fel de formă fără fond a dreptului internațional. În locul consolidării păcii mondiale, în principalele capitale ale lumii se făceau planuri de agresiune ce s-au acumulat în ceea ce a fost Al Doilea Război Mondial.

Ordinea O.N.U. Grozăviile inimaginabile specifice celei de-a doua conflagrații mondiale au îndemnat principalele țări învingătoare să ia în considerare crearea și consolidarea unei noi organizații de vocație universală, ONU, cu o acțiune mult mai practică decât predecesoarea sa, Societatea Națiunilor.

Eforturile principalelor state învingătoare din a doua conflagrație mondială s-au concretizat în 25 iunie 1945, la San Francisco, când s-a semnat Carta Națiunilor, de către 51 de state. Scopul ONU era de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori pe parcursul unei generații, a produs omenirii suferințe incredibile, iar principiile sale se gândeau general valabile, singurele aspecte care ieșeau de sub incidența organizației fiind afacerile interne ale statelor¹.

Scopurile ONU, în baza interesului comun al celor cinci puteri învingătoare, consta în: menținerea păcii și securității internaționale prin măsuri eficiente de prevenire și înlăturare a amenințărilor, reprimarea oricăror forme de agresiune, dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni pe baza principiilor egalității în drepturi și autodeterminării popoarelor, rezolvarea problemelor internaționale cu caracter social, economic, cultural, umanitar etc.

S-a născut astfel o ordine mondială în care se cerea respectarea următoarelor principii, la care veghea ONU: egalitatea suverană a statelor membre, dreptul popoarelor și națiunilor la autodeterminare, reglementarea prin mijloace pașnice a

¹ Pe larg, Serge Bernstein, Pierre Mitza, *Istoria secolului XX*, vol. II, 1945-1973. Lumea între război și pace, Editura All, București, 1998, pp. 140-142.

diferendelor, abținerea de la amenințarea cu forța și de la folosirea forței, neintervenția în treburile interne ale statelor etc. ONU monitoriza pacea internațională prin Consiliul de Securitate, compus din cincisprezece membri, dintre care cinci erau membrii permanenți, care aveau fiecare drept de veto, cele cinci țări fiind considerate cele mai puternice state învingătoare.

Toate celelalte state, care nu au avut privilegiile și responsabilitățile celor ce făceau parte din Consiliul de Securitate, au căutat soluții la diferendele proprii prin raportare la un drept internațional relevant. Ele au contat pe ordinea de drept internațională, o ordine pe care o respectau toți actorii internaționali.

Dreptul internațional recunoscut a fost un drept propriu lumii bipolare, iar ordinea comportamentală rezultată din acesta garanta respectarea sferelor de influență. Acțiunile militare din afara sferelor de influență s-au desfășurat prin implicarea nemijlocită a unor state din cadrul unei sfere de influență, sub protecția țărilor ce constituiau o parte a lumii bipolare, dar și sub influența indirectă a statelor din cealaltă sferă de influență.

Astfel, SUA au desfășurat acțiuni militare directe în Vietnam, țările occidentale au favorizat acele acțiuni, în timp ce țările socialiste sprijineau indirect Vietnamul și acuzau SUA de încălcarea dreptului internațional. La fel, URSS a acționat militar asupra Afganistanului, a fost sprijinită de comunitatea statelor socialiste, în timp ce statele capitaliste în frunte cu SUA au acordat sprijin material și moral forțelor adverse din Afganistan. Tot ceea ce s-a întâmplat în lume s-a rezolvat cu binecuvântarea țărilor reprezentative ale celor două blocuri politice conduse de SUA și URSS.

Dar nici aceste state nu puteau singure să modifice dreptul internațional în direcția intereselor proprii. Atunci când un stat sau un grup de state urmăreau realizarea propriilor interese într-o manieră imorală sau ilegală, ele automat se plasau în afara ordinii juridice internaționale și nu aveau puterea de a o schimba. Lumea bipolară dispunea de ideologii diferite, dar și de organisme militare adecvate pentru a le conserva existența, pe de o parte Tratatul de la Varșovia și de cealaltă parte NATO.

Confruntarea dintre cele două ideologii de neconciliat, cea a comunismului și proprietății colective și cea a democrațiilor liberale și proprietății private s-a încheiat cu victoria blocului politic din care făcea parte NATO, și în care puterea dominantă erau SUA. Forța colectivă de securitate degajată de NATO, ca și cea care era degajată de Tratatul de la Varșovia, a făcut ca omenirea să nu mai cunoască grozăviile nimicitoare ale războiului mondial, girând toate acțiunile de dezvoltare a dreptului internațional, prin organisme supra statale gen Consiliul de Securitate al ONU, ONU etc., supravegheate tacit de cele două mari superputeri militare: SUA și URSS.

Implozia lumii comuniste și desființarea Tratatului de la Varșovia au făcut ca NATO să devină o forță colectivă de apărare și promovare a democrației, având porțile deschise pentru alte țări care ar fi dorit să facă parte din această tradițională forță militară colectivă de securitate. Mirajul securității colective patronate de SUA a făcut ca alte state care până nu demult au făcut parte din Tratatul de la Varșovia să solicite primirea în acest club select de state occidentale, în anumite condiții de acceptare, în rândul acestora aflându-se și România.

Ordinea de după Războiul Rece. Consiliul de Securitate a gestionat ordinea mondială de după cea de-a doua conflagrație mondială și se consideră că a exprimat esența acelei ordini mondiale cu ocazia primului război din Golf. Conform principiilor de bază ale organizării și funcționării ONU, s-a nominalizat un agresor care a fost condamnat de comunitatea internațională, a fost amenințat de aceasta, iar acțiunile de restabilire a situațiilor de dinainte de declanșarea agresiunii a implicat Consiliul de Securitate.

După acest moment, și ONU a intrat în disoluție, ordinea mondială specifică războiului rece începând să fie sfidată. Astfel, tot în 1990 ONU a abandonat Somalia în stare de anarhie, căștile albastre trimise în Bosnia-Herțegovina au fost acuzate de parțialitate, acțiunile SUA din Kosovo (1999) și al doilea război din Golf au fost percepute ca acțiuni militare care nu au mai avut implicarea Consiliului de Securitate, ci voința unilaterală a SUA.

La rândul său, și Rusia a desfășurat acțiuni de natura războiului, ignorând și ea comunitatea internațională. De aceea apar tot mai frecvente concluzii de genul: *„Concepută ca un mijloc de a realiza echilibrul internațional, ONU este mai degrabă transformată în instrument al marilor puteri și permite justificarea unor acțiuni militare selective, în timp ce în alte situații prevalează pasivitatea ... mai degrabă organizația este paralizată de opoziția dintre marile puteri ... ceea ce nu le împiedică pe acestea din urmă să acționeze fără mandat ... Slăbiciunea instituțională a ONU explică doar în parte rezultatul său eșec.”*²

După încheierea Războiului Rece, în loc să se consolideze comportamentul internațional al statelor, pe baza principiilor de drept internațional recunoscute, devin evidente unele comportamente ce ignoră aceste principii, statele își impun propriile interese, utilizând chiar forța și violența. În raport cu dreptul internațional recunoscut, asemenea aspecte comportamentale constituie forme evidente ale dezordinii, consecința a nesocotirii unor norme comportamentale.

Situația devine dramatică pentru mediul internațional în condițiile în care dezordinea este susținută chiar de țări care au făcut parte din Consiliul de

² Pe larg, Olivier Corten, *La securite collective, un reve contraire*, studiu publicat în le Monde Diplomatique, septembrie 2005.

Securitate, deci au garantat o anumită stare de ordine. În lipsa unor reglementări de repunere în operă a dreptului internațional, se creează precedente periculoase, care subminează dreptul internațional, având drept consecință o deviere tot mai periculoasă de la starea de normalitate.

Ordinea internațională presupune raportare la norme clare. Când acestea nu sunt respectate, se ajunge la concluzii care iau în derizoriu chiar dreptul internațional, ca instrument practic de ordonare, de maniera: „*Este o părere comun împărtășită că dreptul internațional are un efect redus asupra comportamentelor statelor.*”

Potrivit acestei păreri, dreptul internațional este doar un instrument din bagajul diplomatic, care poate fi utilizat pentru a justifica acțiuni motivate politic. Cu alte cuvinte, mulți privesc dreptul internațional nicidecum ca pe un drept...Această afirmație cu privire la dreptul internațional reflectă abordarea dominantă în politica internațională, cunoscută drept realism. „*Realistii prezintă lumea ca una dominată de state; ea este anarhică în sensul că statele, fiind actori suverani, nu recunosc o autoritate superioară. Realistii arată, de asemenea, că statele acționează în vederea realizării intereselor lor naționale, iar interacțiunea dintre ele este reglementată prin exercițiul puterii (și, doar în ultimă instanță, prin folosirea puterii militare).*”³ O ordine ce ignoră reglementarea, cu o geografie politică anarhică, în care puterea generează o ordine de haită și de mascul alfa.

Securitatea și ordinea mondială, atât ca derivate ale păcii, cât și ca derivate ale puterii, nu au atins situația de compromis teoretic, politic și diplomatic, dar nici pe cea de guvernare practică. Securitatea și ordinea mondială apar ca stări contextuale, rezultat al unor acțiuni lipsite de coordonare și predictibilitate.

În ultima perioadă de timp, cu precădere la ONU, dar și în alte organisme internaționale, se insistă pe sintagme de genul securitatea individului, securitatea umană, securitatea de conștiință etc.

Chiar Secretarul General al ONU, Kofi Annan, și-a modelat discursurile, de maniera: „...*se impune o nouă înțelegere asupra conceptului de securitate. Cândva sinonime cu apărarea teritoriului împotriva atacurilor externe, azi cerințele securității au venit să îmbrățișeze protecția comunităților și indivizilor în fața violenței interne. Nevoia unei abordări a securității centrată mai mult pe ființa umană este întărită de pericolul pe care armele de distrugere în masă îl reprezintă pentru umanitate...*”⁴sau „*Trebuie, de asemenea, să aducem la zi abordarea noastră asupra a ceea ce înseamnă pace și securitate. Pace înseamnă mai mult decât absența războiului. Securitatea umană nu mai poate fi înțeleasă exclusiv în*

³ Justin Morris, Hilaire Mc. Coubery, *Law, Politics and the Use of Force*, în *Strategy in the Contemporary World*, Oxford University Press, p. 45-46

⁴ United Nations Secretary – General Kofi Annan. *Milenium Report*, Chpter 3, p.43-44

termeni militari. Mai degrabă trebuie să cuprindă dezvoltarea economică, justiția socială, protecția mediului, democratizarea, dezarmarea, și respectul drepturilor omului și domnia legii”⁵.

Iată o abordare ce deschide calea subminării principiilor de bază ale dreptului internațional de neamenințare cu forța, de neamestec în treburile interne ale altui stat, de conviețuire pașnică a statelor, de respect reciproc al statelor ca agenți ai vieții internaționale, și lasă cale liberă spre argumentarea intervenției militare a unor state, de pe pozițiile drepturilor umanitare, dincolo de drepturile statelor ce sunt obligate să suporte o agresiune militară.

Procesul de degradare a ONU a fost accelerat și de demersurile unor organisme de securitate regională. Astfel, OSCE, organizație ce funcționa în Europa în temeiul capitolului VIII din Carta ONU, în contextul situației politice din fosta Iugoslavie, a încercat recunoașterea la nivel politic a faptului că situația minorităților etnice este o problemă internațională și nu una de resortul exclusiv al statelor naționale.

ONU nu a reacționat pentru faptul că se încălca astfel un principiu de bază al funcționării sale, neamestecul în treburile interne ale unui stat membru. Nu a trecut mult timp și OSCE a început să fie acuzată de partizanat politic, de faptul că tratează minoritățile în mod inegal, mai ales după ce nu a putut să limiteze tragediile din spațiul iugoslav. Ineficacitatea OSCE s-a dovedit și în cazul în care Federația Rusă a ignorat cerințele OSCE în legătură cu situația din Moldova și Georgia, pentru ca și mai curând, Rusia să sfideze opinia publică mondială în legătură cu situația din Ucraina, dând ca exemplu intervențiile militare ale SUA și ale unor state din NATO în Libia și Siria.

ONU și organizațiile regionale constituite în baza Cartei ONU nu mai pot răspunde la întrebări de genul: Cum pot aceste organizații să asigure integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor unui stat membru? Ce încredere pot avea statele mici și mijlocii în garanțiile asumate de organizațiile de vocație universală, din momentul în care statele puternice își impun politica națională prin forță? Din moment ce aceste organizații demonstrează că au devenit nefuncționale, este indubitabil că și ordinea mondială constituită în baza lor este depășită.

NATO a apărut ca organizație politico-militară în temeiul articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, care consacră dreptul statelor la autoapărare individuală sau colectivă. Din 1991, anul în care s-a dizolvat oficial Tratatul de la Varșovia, opinia publică mondială se aștepta ca și NATO să aibă aceeași soartă. Dar nu s-a întâmplat acest lucru, NATO extinzându-se până în apropierea granițelor cu Federația Rusă.

⁵ Kofi Annan, *Towards a Culture of Peace*. <http://www.unesco.org/op2/letress>.

Devenind un instrument militar la dispoziția SUA, prin implicarea sa discreționară în diferite zone ale lumii, în cadrul organizației au început să apară controverse politice. Ca atare, statele UE nu mai sunt dispuse să urmeze fără discernământ politic acțiunile militare generate de SUA., deși se fac auzite idei de transformare a NATO de genul: „... într-o lume caracterizată de globalizare, nu trebuie să ne revizuim abordarea doar asupra economiei, tehnologiei, energiei sau culturii. Trebuie, de asemenea, să ne revizuim abordarea asupra securității ... Pentru că, la rândul lor, amenințările la adresa securității s-au globalizat. 11 septembrie este un caz edificator. Acest adevăr rămâne valabil și pentru state falimentare – state care, în lipsa unei guvernări consolidate, eșuează în dezordine și violență ... Pentru că am văzut că statele eșuate pot deveni rapid o amenințare la adresa securității internaționale, fie exportând droguri, fie găzduind teroriști. Nu în ultimul rând, proliferarea armelor de distrugere în masă ... Cum ar trebui să arate o strategie eficientă de securitate? Întâi de toate, orice strategie de securitate astăzi trebuie să fie o strategiei a angajării ... În al doilea rând, astăzi trebuie să privim securitatea într-o manieră holistică ... Într-o eră în care provocările de securitate au devenit multidimensionale, răspunsurile noastre trebuie să fie, de asemenea, multidimensionale ... orice strategie de securitate viabilă trebuie să fie astăzi o strategie a lucrului în echipă, instituțional. Nu o singură instituție, nu o singură națiune, deține toate mijloacele necesare pentru managementul efectiv al securității. Numai prin cooperare inter-instituțională întreaga gamă de instrumente va fi disponibilă ... În al patrulea rând, o strategie a angajării necesită nu doar o varietate de instrumente, ci și răbdare în aplicarea lor. Dacă dorim să schimbăm lucrurile în mai bine, trebuie să facem mai mult decât a asigura securitate militară... o strategie a angajării cu adevărat eficientă, una care să aibă un impact durabil, trebuie să fie o strategie fundamentată în mod ferm pe valori. Democrația și libertatea, drepturile omului și toleranța religioasă sunt principii de bază, pe care nu trebuie niciodată să le compromitem... Un singur lucru este clar: pentru a ne asigura securitatea astăzi, trebuie să ne implicăm..”⁶

Numai că asemenea strategii transforma din temelii organizația NATO, dintr-o organizație de apărare în una de atac, agresoare, prin încălcarea tuturor principiilor de drept internațional ale ONU. Cine mai poate să facă apel la dreptul internațional, din moment ce NATO a acționat fără mandat ONU în Kosovo, în Afganistan, în Libia și în Siria.

Prin Declarația Mileniului a Națiunilor Unite, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la cea de-a 54-a sesiune, au fost reafirmate principiile

⁶ Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, Speech by NATO „Addressing Global Insecurity”, at the Diplomatic Academy in Viena, 2005

fundamentale care ar trebui să stea la baza ordinii juridice internaționale, principii susținute și de Summit-ul OSCE de la Istanbul, din 2000, dar care, din nefericire au început să fie ignorate, punând statele lumii în imposibilitatea de a mai avea repere de referință la gestionarea raporturilor dintre ele.

Ca atare, sunt justificate aprecieri de genul: „În pofida acestor poziții adoptate de ONU și de OSCE, în ultimii ani se încearcă o diminuare până la negare a importanței respectării principiului neamestecului în treburile interne ale statelor; mai mult, se susține că, în actualele condiții istorice, s-ar putea impune un alt principiu, anume cel al dreptului la ingerință în aceste treburile interne. În mod concret, un astfel de drept s-ar putea referi la protecția drepturilor omului, care, în actualele condiții, ar ieși de sub jurisdicția statelor și ar trece sub răspundere internațională; de aici,, postularea unui drept la ingerință în problemele umanitare.”⁷

Previziuni sumbre. La întrebarea: Ce s-a ales din ordinea mondială cunoscută?, la care NATO a fost factorul de putere, cele mai multe răspunsuri sunt categorice: Mai nimic. Făcând apel la principiile ordinii mondiale, se constată cu ușurință, că: principiul renunțarea la forță și la amenințarea cu folosirea forței în relațiile internaționale a devenit o himeră, din moment ce SUA și alte țări importante iau în calcul necesitatea războiului preventiv împotriva terorismului și în cazurile de încălcare gravă a democrației și drepturilor omului; reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, principiu aflat în legătură organică cu cel al renunțării la forță, din moment ce unele state consacră folosirea forței în apărarea intereselor naționale; neintervenția în treburile ce țin de competența națională a unui stat a devenit un principiu contestat de statele ce consacră dreptul lor de a interveni chirurgical în afacerile interne ale altui stat, din moment ce drepturile omului și minorităților se încearcă să devină drepturi internaționale, sub jurisdicția statelor privilegiate; egalitatea în drepturi a statelor a devenit anacronică, din moment ce un stat se consideră mai egal decât toate celelalte, iar alte state se consideră mai egale decât altele zonale și regionale; dreptul popoarelor de a-și hotări singure destinele, suveranitatea și independența sunt principii ce se află în strânsă corelație cu toate celelalte dinainte, care fiind ignorate, înseamnă că și acestea nu mai au substanță juridică.

În condițiile în care se apreciază că securitatea internațională este supusă unor amenințări în plan: *politic* – instabilitate politică internă, faliment statal, terorism și abuzuri la adresa drepturilor omului, *economic* – sărăcirea, diferența crescândă între statele bogate și cele sărace, pirateria, impactul unui stat vecin

⁷ Constantin Vlad, *Relații internaționale politico-diplomatice contemporane*, Editura Fundația României de Măine, București, 2001, p. 89

instabil din punct de vedere economic, *social* – conflicte minoritate/majoritate, crima organizată, comerțul ilegal, migrația necontrolată, maladiile etc.⁸, oricine se consideră chemat să o apere, fără a se raporta la un drept internațional obligatoriu.

După destrămarea URSS, s-a considerat că lumea bipolară va trece într-o lume unipolară, în care dreptul internațional va fi apărat preponderent de SUA. Numai că SUA și alte țări din NATO au trecut la rezolvarea unor probleme internaționale ignorând principiile dreptului internațional. SUA a declarat că este îndreptățită să susțină interesele sale globale, pentru care dispune și de forțe militare corespunzătoare. Numai că, SUA s-a manifestat ca o putere hegemonică, nu ca o țară care să vegheze asupra dreptului internațional, din poziția de țară conducătoare. Ca atare, unele țări din UE au început să considere acțiunile SUA ca depășind prevederi politice general acceptabile. Mai mult, autoritățile politice ale Rusiei au declarat că și Rusia își adaptează strategia militară la principiile atacurilor preventive⁹, și consecințele s-au văzut deja în acțiunile din Ucraina.

La rândul său, China a declarat că relațiile sale cu SUA se vor baza pe două concepte: „Noua Relație între Mari Puteri” („New Relation between the Great Powers”) și „Societatea Internațională Armonioasă” („Harmonious International Society, as a matter of peaceful coexistence), pentru a-și promova anumite interese globale. De asemenea, China a promovat noul tip de relații (New Type of Relation) între China și Rusia („The New Type of Relation is viable and will provide not only benefits to the Chinese and Russian people, but also international peace and development”). De la astfel de declarații și acțiuni se pare că se modelează noul ordin mondială, o ordine care împarte țările lumii în alianțe, între state puternice și slabe care pun sub semnul întrebării pacea mondială.

O ordine mondială în care se pare că „*multitudinea schimbărilor și tendințelor...indică faptul că are loc un proces accelerat, segmentat și inegal de globalizare...o ordine globală fracturată.*”¹⁰, care seamănă cu un joc în dezordine, în care unii jucători nu mai respectă regulile după care l-au început, totul părând confuz. Tocmai din aceste considerente, unii autori consideră că „*La începutul secolului XXI, se pare că ne întoarcem la ordinea liberală internațională, în care puterile aveau motivații amestecate ... În 2001, cele mai mari economii bogate sunt în număr de șapte, G7, Rusia aflându-se pe lista de așteptare pentru a forma G8. Diferența? În 1914, Austro-Ungaria, Marea Britanie, Germania, Italia, Japonia, Rusia și SUA erau Marile Puteri. Iar în 2001, G8 cuprinde Marea Britanie, Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia și Statele Unite plus Rusia.*”

⁸ Din Parliamentary oversight of the security sector. Principles, mechanisms and practices, Inter-Parliamentary Union, Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Lausanne, 2004, p.16

⁹ Pe larg, Rusia amenință cu atacuri preventive, articol, Ziua, nr. 2985, 9 aprilie 2004

¹⁰ Martin Sorrell, *Branding the New Era, Foreign policy*, summer 2000, p. 61-62

*Canada a luat locul defunctului Imperiu Austro-Ungar. Statele Unite sunt mult mai puternice, atât pe plan economic, cât și militar, decât era Marea Britanie, ca hegemon în declin al ordinii internaționale, în 1914.*¹¹ Numai că acum ordinea mondială trebuie să țină seama de China, care se pare că a depășit SUA în ceea ce privește dezvoltarea economică.

Când cele mai importante țări ale lumii, SUA și Rusia nesocotesc Carta Națiunilor Unite, când ONU este ignorată chiar de țările care ar trebui s-o apere și s-o implice, țările celelalte își pot formula întrebări în legătura cu actualitatea principiilor de drept internațional.

Constatând abateri de la o conduită adânc reglementată, țările se pot întreba: „...poate o asemenea normă fundamentală, cum este interzicerea folosirii forței, să fie modificată prin tipul de practică a statelor arătate, spre exemplu, de Statele Unite de-a lungul ultimelor două decade? Pentru a putea să afirmăm că este posibil trebuie să demonstrăm că o largă și reprezentativă majoritate a statelor este de acord cu practica americană a acestor ultimi ani. Ca o apreciere generală, este clar că nu există consens în cadrul comunității internaționale pentru a-i urma pe americani în abolirea interzicerii folosirii forței ca practică sau politică.”¹² Intervenția armată a NATO în Kosovo, intervențiile armate în Irak, Libia, Siria și Ucraina au fost realizate fără autorizația expresă a Consiliului de Securitate care, pe plan internațional, este cel care deține „monopolul forței”, tot așa, cum pe plan intern „numai statul deține monopolul forței” Cu asemenea exemplificări, devin adevărate aserțiunile de accentuare a dezordinii în plan internațional.

Cazul Kosovo a șocat ordinea mondială, dar nu a împiedicat regiuni separatiste ca Osetia de Sud și Abhazia să-l invoce ca precedent, nici pe Rusia de a le recunoaște independența și nu este prea departe de justificarea conflictului ruso-georgian din august 2008.

Toate aceste exemple demonstrează enormele riscuri la adresa securității europene și mondiale, din moment ce „Noua doctrină americană a auto-apărării preventive constituie, fără îndoială, o tentativă de a răsturna disciplina folosirii forței conținută în Carta Națiunilor Unite, în particular în art. 2, alin.4 al acesteia. Dată fiind natura imperativă și cu adevărat fundamentală a acestei ultime norme, pe care se sprijină tot sistemul internațional, respectarea sa ar trebui să însemne fie trecerea la o nouă fază istorică, marcată de relegitimarea războiului ca

¹¹ Paul Hirst, *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul military și sistemul internațional*, Editura Antet, București, 2001, p. 57, 60 și 121

¹² Marcelo G. Kohen, *Is the US practice of use of force changing international law*, articol publicat în World Editorial and International Law, January 2003, vol. II, no.1, p.9

instrument al relațiilor internaționale și pe prăbușirea principiului egalității suverane a statelor, fie să constituie o infracțiune internațională."¹³

Inspirată dintr-o frază a Președintelui SUA „*Vom coopera cu alte națiuni pentru a contesta, a avea control și a bloca eforturile inamicilor noștri de a dobândi tehnologii periculoase. Și, ca o chestiune de bun simț și de auto-apărare, America va acționa împotriva oricăror asemenea amenințări care apar, înainte de a fi pe deplin constituite*” strategia războiului preventiv ce decurge din Strategia de Securitate Națională a SUA, 2002, consacră următoarele direcții importante de acțiune în plan internațional „*acțiune directă și continuă, cu toate mijloacele puterii de stat; ținta imediată este terorismul transnațional; amenințarea trebuie distrusă înainte de a atinge SUA; dacă este necesar SUA vor acționa singure; SUA vor acționa preventiv, în autoapărare; SUA vor obliga statele să înceteze sponsorizarea, sprijinul sau găzduirea teroriștilor.*”¹⁴

Neîncrederea în ordinea mondială recunoscută este tot mai evidentă. Statele lumii apreciază situația actuală ca fiind îngrijorătoare, din moment ce SUA și Rusia declară public acceptarea războiului preventiv, atunci când ele apreciază că interesele lor globale sunt periclitate. Dacă SUA și Rusia declară și acționează în această direcție, aceleași state se întreabă dacă războiul preventiv, în anumite situații conflictuale, nu poate deveni război legitim și pentru alte state, și cum se împacă un asemenea fenomen cu principiile suveranității de stat, integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne, renunțării la amenințarea și folosirea forței în relațiile internaționale etc.

Orice stat poate deveni vulnerabil în condițiile în care alt stat își poate justifica acțiunile agresive din rațiuni de autoapărare împotriva unui stat considerat sponsor al terorismului sau care are deficiențe în ceea ce privește drepturile omului și ale minorităților. Pe cale de consecință, radicalizarea cerințelor unor minorități față de ordinea statală, radicalizare sugerată și susținută de actori statali sau non-statali, se poate constitui în legitimări ale folosirii forței de către alte state interesate. Conflictele militare din Irak, Libia, chiar și din Ucraina, s-au justificat prin necesitatea protejării unor minorități vulnerabile, dar minorități care foloseau armament sofisticat în impunerea cererilor lor în relațiile cu instituțiile unui stat național, recunoscut internațional, dar considerat de statele devenite agresoare ca stat condus neapărat de un tiran.

Dar asemenea scenarii pot deveni virale, din moment ce nu există state care să nu conțină minorități naționale recunoscute, care oricând pot deveni

¹³ Fabio Marcelli, *Gli contro il diritto internazionale liceita della guerra preventive*, in revista *Giano. Pace, ambiente, problemi globali*, no. 42/2002.

¹⁴ Paul Hirst, *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul militar și sistemul internațional*, Editura Antet, București, 2001, p.14-16

nemuțumite. Asemenea războaie devin în același timp juste și nejuste. Juste, din punctul de vedere al statelor care apără interesele unor minorități, și injuste, din punctul de vedere al statului supus agresiunii și al statelor ce raportează starea de fapt la ordinea de drept mondială. Din punct de vedere al ordinii de drept internațional, un război este drept dacă este dus pentru auto-apărare și are drept scop adiacent restaurarea ordinii internaționale, dar în toate situațiile ordinea juridică internațională actuală nu recunoaște războiul ca mijloc de reglementare a diferendelor dintre state, indiferent de motivare. Pe cale de consecință, din moment ce războaiele se înmulțesc, ele constituind un mijloc demn în condamnat în conformitate cu Carta ONU, dar în legătură cu care Consiliul de Securitate nu se pronunță, înseamnă că statele lumii cu greu se mai raportează la principii consacrate de just, legal și legitim în raporturile interstatale.

Rezoluțiile Adunării Generale ale ONU, Declarația asupra inadmisibilității intervenției în treburile interne ale statelor și asupra protecției independenței și suveranității lor (1965) și Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile de prietenie și cooperare între state (1970) consacră principiile de suveranitate statală, neamestec în treburile interne, apărarea independenței și suveranității, consolidarea prieteniei și cooperării dintre state și condamnă acțiuni de genul: interferența de natură coercitivă sau amenințarea la adresa suveranității unui stat sau la adresa componentelor sale politice, economice sau culturale, organizarea, sprijinirea, finanțarea sau tolerarea activităților subversive sau teroriste cu scopul de a răsturna regimul politic dintr-un stat, utilizarea forței în scopul de a împiedica popoarele care luptă pentru eliberare națională să-și realizeze dreptul la autodeterminare politică, utilizarea sau încurajarea folosirii unor mijloace coercitive directe sau indirecte, inclusiv economice sau politice, acțiuni ce pun în pericol principii de bază ale ordinii internaționale.

Totuși între SUA și China – foste adversare pe timpul Războiului Rece – s-au stabilit „Noi Relații între marile Puteri” (New Relation between Great Powers”), acest concept fiind legat de cel denumit „harmonious society” (conceptul de societate armonioasă)¹⁵, „in order to subsequently propose the expansion of this diplomatic model, to the relations between other great powers, starting from the success of this framework-relation (somewhat close in principle and ambition to the French-German cooperation, in the European project, through the same overcoming of the realist paradigm). *This concept derives from and continues to be strongly connected to the concept of “harmonious society” (he)*, reflecting an

¹⁵ Yu Hongjun, *China and the United States: Building New Relations Between Major Powers*, CIIS, Nov. 25, 2013, source: China International Studies, Sept.-Oct. 2013, www.ciis.org.cn/english/2013-11/25/content_6486747_2.htm p. 35.

aspiration (which is not only China's aspiration, but a universal aspiration) to develop nations peacefully and to achieve international cooperation for peace.¹⁶

Aceste relații reprezintă o chestiune de coexistență pașnică după modelul comunităților europene: „*a matter of peaceful coexistence; however, it is the same post-realist paradigm, in which to great powers, which have been rivals, in the recent history, have the capacity to develop a peaceful, harmonious relationship, for the mutual benefit of the entire international system*”¹⁷.

Acest concept „*is a concept that goes deeper than a simple proposal to improve the China-United States bilateral relations, deeper than might seem on a first look. We could say that an in-depth analysis of this concept opens a window to the new types of relations, which will be created between the great powers in the 21st century and which will fundamentally redefine the international system, during the first half of this century, changing its basis and vision, the reference paradigm*”¹⁸.

Concluzii. Lumea de după Război Rece se caracterizează prin două tendințe ce induc sentimente de îngrijorare în mediul social de pretutindeni: creșterea gradului de insecuritate și ineficacitatea sistemului de drept internațional. Creșterea gradului de insecuritate ține de libertatea ce și-o asumă unele state de a folosi forța militară în impunerea intereselor proprii, iar ineficacitatea sistemului de drept internațional ține de maniera sfidătoare în care țările responsabile de funcționarea acestui sistem utilizează dreptul de veto. Ordinea mondială tinde să se transforme în dezordine mondială, o stare ce se aseamănă cu situația din perioada interbelică. De data aceasta, alianțe tradiționale sunt pe cale de a se destrăma, iar altele sunt pe cale de a se înfiripa, în timp ce toate statele discută despre securitate, escaladarea înarmărilor, încălcarea convențiilor și amenințarea cu forța. Este o perioadă tulbură, în care unele state vorbesc despre dominație, interese globale și despre o ordine mondială lipsită de instrumentele dreptului internațional, dar dominată de dreptul forței. La rândul său NATO, prin amplificarea zgomotului politic decizional, prin anunțurile de desființare și reconfigurare, prin ignorarea multor principii ale constituirii și funcționării sale, devine parte a vulnerabilității ordinii mondiale.

¹⁶ Idem.

¹⁷ Mădălina Virginia Antonescu, *China and the USA at the Beginning of the 21st Century: the Concept of „New Relation between the Great powers” (xinxing daguo guanxi)*, în *Annals Series on History and Archaeology*, Volume 7, Number 2, 2015, p. 58.

¹⁸ *Ibidem*, p. 59.

BIBLIOGRAFIE

- ANNAN K., United Nations Secretary. Milenium Report, Chpter 3.
- ANTONESCU M.V., *China and the USA at the Beginning of the 21st Century: the Concept of „New Relation between the Great powers” (xinxing daguo guanxi)*, în Annals Series on History and Archaeology, Volume 7, Number 2, 2015.
- BERSTEIN S., MILZA P., *Istoria secolului XX*, vol. II, 1945-1973. Lumea între război și pace, Editura All, București, 1998.
- CORTEN O., *La securite colective, un reve contrarie*, studiu publicat în le Monde Diplomatique, septemb rie 2005.
- MARCELLI F., *Gli contro il diritto internazionale liliceita della guerra preventive*, in revista Giano. Pace, ambiente, problemi globali, no. 42/2002.
- MORRIS J., COUBERY Mc. H., *Law, Politics and the Use of Force*, în Strategy in the Contemporay World, Oxford University Press.
- SCHEFFER J.H., Secretary General, *Speech by NATO „Addressing Global Insecurity”*, at the Diplomatic Academy in Viena, 2005.
- VLAD C., *Relații internaționale politico-diplomatice contemporane*, Editura Fundația României de Mâine, București, 2001.
- Yu Hongjun, *China and the United States: Building New Relations Between Major Powers*, CIIS, Nov. 25, 2013, source: China International Studies, Sept.-Oct. 2013, www.ciis.org.cn/english/2013-11/25/content_6486747_2.htm 5.

